

Novine u oblasti alternativnih mjera i sankcija u maloljetničkom krivičnom pravu u Bosni i Hercegovini

Novelties in the Field of Alternative Measures and Sanctions in Juvenile Criminal Law in Bosnia and Herzegovina

Doc. dr. Vedad Gurda

Pravni fakultet Univerziteta u Tuzli, docent

e-mail: vedad.gurda@untz.ba

Sažetak: Unazad nekoliko godina odvija se proces reformiranja maloljetničkog krivičnog prava u Bosni i Hercegovini. Osnovna značajka ove reforme ogleda se u uvođenju novog legislativnog modela artikuliranja krivičnog statusa maloljetnika, shodno kojem se cjelokupni krivičnopravni položaj maloljetnih učinitelja krivičnih djela (materijalnopravni, procesnopravni, izvršnopravni) regulira jednim legislativnim tekstom – Zakonom o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku. Ovaj zakon u gotovo identičnom obliku prvotno je usvojen u Republici Srpskoj (2010), potom u Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine (2011), te na kraju i u Federaciji Bosne i Hercegovine (2014). Autor u radu kritički analizira novine, koje donosi predmetni zakonski tekst u oblasti alternativnih mjera i sankcija, sa osvrtom na elemente restorativne pravde (kao savremenog koncepta društvenog reagiranja na kriminalitet), a koji se susreću kod nekih od spomenutih alternativnih instrumenata postupanja sa maloljetnicima u sukobu sa zakonom.

Ključne riječi: maloljetničko krivično pravo, alternativne mjere i sankcije, restorativna pravda.

JEL klasifikacija: K14, K42

<http://dx.doi.org/>

10.14706/DO152112

Historija članka

Dostavljen: 08.10.2014.

Recenziran: 02.12.2014.

Prihvaćen: 10.12.2014.

Abstract: *In the last few years there is a process of reforming juvenile criminal law in Bosnia and Herzegovina. The main feature of this reform is reflected in the introduction of new legislative model of criminal status of juveniles, according to which the entire criminal status of juvenile perpetrators of crimes (substantive, procedural, enforcement) is being regulated by a single legislative text - Law on Protection and Treatment of Children and Juveniles in criminal Procedure. This law in almost identical form was originally adopted in the Republic of Srpska (2010), then in the Brcko District of Bosnia and Herzegovina (2011), and finally in the Federation of Bosnia and Herzegovina (2014). In this paper author critically analyzes the changes brought about by the present legislative text in the field of alternative measures and sanctions, with emphasis on restorative justice (as the modern concept of social response to crime), which encountered in some of these alternative instruments dealing with juveniles in conflict with law.*

Keywords: *Juvenile Criminal Law, Alternative Measures and Sanctions, Restorative Justice.*

JEL Classification: K14, K42
<http://dx.doi.org/10.14706/DO152112>

Article History

Submitted: 08.10.2014.

Resubmitted: 02.12.2014.

Accepted: 10.12.2014.

1. Uvodna razmatranja

Uvažavajući napredna uporednopravna iskustva, kao i tendencije prisutne u savremenim sistemima maloljetničkog krivičnog pravosuđa, tokom 2010. u Republici Srpskoj, 2011. u Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine, te 2014. u Federaciji Bosne i Hercegovine usvojeno je novelirano maloljetničko krivično zakonodavstvo u Bosni i Hercegovini. Ono je prevashodno nastalo kao rezultat potrebe da se krivičnopravni status maloljetnika dodatno unaprijedi, te uskladi sa međunarodnim pravnim standardima. Krunsku novinu u predmetnom zakonodavstvu predstavlja činjenica da je tradicionalni legislativni model uređenja ove oblasti, a prema kojem je sveukupni krivičnopravni status maloljetnika bio uređen posebnim cjelinama u okviru *primarnih izvora krivičnog prava u širem smislu* (krivičnih zakona, zakona o krivičnom postupku, te zakona o izvršenju krivičnopravnih sankcija), napušten i primjenjen je novi. Taj novi model karakterizira pristup prema kome je pravni status maloljetnika u sukobu sa zakonom obuhvaćen integralnim legislativnim tekstom pod nazivom *Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku*,¹ koji sistematski regulira materijalnopravni, procesnopravni i izvršnopravni status osumnjičenih (osuđenih) maloljetnika, pitanja organizacije sudstva za maloljetnike, te procesuiranja krivičnih djela na štetu maloljetnika.²

Pomenutim modelom nastojalo se u datom zakonodavstvu još potpunije oživotvoriti međunarodni standard o *specijalizaciji u postupanju sa maloljetnim učiniteljima krivičnih djela*, odnosno odredbe čl. 40. st. 3. *Konvencije o pravima djeteta*, a kojima se države potpisnice podstiču na *stvaranje zakona, postupaka, organa i ustanova koje se izričito odnose na djecu (maloljetnike) u sukobu sa zakonom*. Naravno, i ranije zakonodavstvo sadržavalo je *lex specialis* odredbe kojima je krivičnopravni status maloljetnika bio drugačije uređen od pravnog položaja odraslih učinitelja krivičnih djela, tako da je i ono u ekstenzivnom smislu zadovoljavalo predmetni konvencijski standard o *zakonu koji se izričito odnosi na djecu*

---

¹ „Službeni glasnik RS“ br. 13/10 (u daljem tekstu: ZZPDMKP RS), „Službeni glasnik BD BiH“ br. 44/11 (u daljem tekstu: ZZPDMKP BDBiH), „Službene novine FBiH“ br. 7/14 (u daljem tekstu: ZZPDMKP FBiH). Svi zakoni su stupila na snagu 8 dana od dana objavljivanja, ali sa odgođenom primjenom od jedne godine, počevši od dana stupanja na snagu istih, tako da se ZZPDMKP RS počeo primjenjivati 1. januara 2012., ZZPDMKP BDBiH će se početi primjenjivati 18. novembra 2012., a ZZPDMKP FBiH će se početi primjenjivati 1. januara 2015. godine.

² Valja istaći da je tradicionalni legislativni model uređenja krivičnopravnog statusa maloljetnika i dalje prisutan u krivičnom zakonodavstvu Bosne i Hercegovine, odnosno na tzv. državnom nivou.

(maloljetnike) u sukobu sa zakonom. No, nesporno je kako aktuelni pristup više odgovara duhu i značenju pomenute konvencijske norme, te je stoga u uporednom pravu sve prisutnija tendencija o napuštanju tradicionalnog legislativnog modela i uvođenju autonomnog maloljetničkog krivičnog zakonodavstva.³ U tom smislu, zasebno maloljetničko krivično zakonodavstvo, između ostalih, uvela je Hrvatska (1997.),⁴ Španija (2000.),⁵ Češka (2003.),⁶ Srbija (2005.),⁷ Makedonija (2007.),⁸ te

---

³ Ipak, treba naglasiti kako zasebni zakon ne predstavlja normativnu osnovu cjelokupnog maloljetničkog krivičnog prava, nego tek njegov primarni izvor, obzirom da se mnogi opći principi i instituti krivičnog prava u širem smislu (materijalnog, procesnog i izvršnog) imaju primjenjivati i tokom postupka prema maloljetnicima, ukoliko nisu u suprotnosti sa ZZPDMKP. U tom smislu normativnu osnovu uređenja krivičnopravnog statusa maloljetnika u RS predstavljaju i Krivični zakon (u daljem tekstu: KZ RS) ("Službeni glasnik RS" br. 49/03, 108/04, 70/06 i 73/10); Zakon o krivičnom postupku - "Službeni glasnik RS" br. 53/12 i Zakon o izvršenju krivičnih sankcija - "Službeni glasnik RS" br. 12/10, u BDBiH Krivični zakon Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: KZ BDBiH) ("Službeni glasnik BD BiH" br. 33/13 službeni prečišćeni tekst), Zakon o krivičnom postupku Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine - "Službeni glasnik BD BiH" br. 33/13 (službeni prečišćeni tekst), Zakon o izvršenju krivičnih i prekršajnih sankcija Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine - "Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH" br. 8/00, 1/01, 138/07, a u FBiH Krivični zakon (u daljem tekstu: KZ RS) ("Službeni novine FBiH" br. 36/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/10, 42/11, 59/14 i 76/14); Zakon o krivičnom postupku - "Službene novine FBiH" br. 35/03, 37/03, 56/03, 78/04, 28/05, 55/06, 27/07, 53/07, 9/09, 12/10, 8/13, 59/14 i Zakon o izvršenju krivičnih sankcija „Službene novine FBiH“ br. 44/98, 42/99 i 12/09.

⁴ Krivičnopravni status maloljetnika u zakonodavstvu Republike Hrvatske je po prvi put autonomno reguliran Zakonom o sudovima za mladež iz 1997. godine ("Narodne novine" br. 111/97, 27/98 i 12/2002), no 2011. godine donesen je novi Zakon o sudovima za mladež („Narodne novine“ br. 84/11, 143/12, 148/13) koji je trenutno na snazi.

⁵ Maloljetnički krivični zakon (Juvenile Criminal Act) ili tzv. Osnovni zakon (No. 5/2000) iz 2000. godine je prvi zakon u Španiji koji na cjelovit način objedinjuje sve odredbe iz oblasti maloljetničkog krivičnog prava u širem smislu. O sadržaju ovog legislativnog teksta vidi više u: C. Rechea Alberola, E. Fernandez Molina, „Continuity and Change in the Spanish Juvenile Justice System“ u: J. Junger-Tas, H. S. Decker (eds.), International Handbook of Juvenile Justice, Springer, Dordrecht, 2006., 326-327, 340-342.

⁶ Češki parlament je po prvi put jedinstveni maloljetnički zakon koji se zvanično imenuje kao Zakon o maloljetničkom pravosuđu donio 25. juna 2003., a isti je na snagu stupio 1. januara 2004. godine. Vidi: H. Valkova, J. Hulmakova, Czech Republic u: F. Dunkel, J. Grzywa, Ph. Horsfield, I. Pruin (eds.), Juvenile Justice Systems in Europe: Current Situation and Reform Developments, Forum Verlag Godesberg, Monchengladbach, 2010, 253.

⁷ Primarni izvor maloljetničkog krivičnog prava u širem smislu u Republici Srbiji predstavlja Zakon o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica. Zakon je usvojen 2005. godine („Službeni glasnik“ br. 85/05), a stupio je na snagu 1. januara 2006. godine. Tako: O. Perić, Komentar Zakona o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica, Službeni glasnik, Beograd, 2005., 5.

⁸ Zakon za maloletničku pravdu („Službeni vesnik na Republika Makedonija“ br. 87/07, 103/08, 161/08, 145/10) predstavlja primarni izvor maloljetničkog krivičnog prava u Republici Makedoniji.

Crna Gora (2011.),⁹ a već dugi niz godina takav model egzistira u pravima Njemačke¹⁰ i Austrije.¹¹

Pored naznačene, predmetna zakonodavstva sadrže još mnoštvo novina koje se odnose na već spomenute segmente krivičnopravnog statusa maloljetnika, no sve te novine neće biti predmetom analize ovog rada, nego tek neka nova rješenja vezana za pitanja *alternativnih formi postupanja* sa maloljetnicima u sukobu sa zakonom i to poglavito iz oblasti *materijalnog* krivičnog prava. Riječ je o instrumentima koji predstavljaju alternativu pokretanju i(li) vođenju krivičnog postupka, odnosno o alternativama institucionalnom tremanu maloljetnika, neovisno da li isti imaju karakter mjera *sui generis* ili pak krivičnih sankcija. Pa premda u doktrini krivičnog prava sa ex-jugoslovenskih prostora ne postoji konsenzus koji instrumenti krivičnopravnog reagiranja prema maloljetnim učiniteljima krivičnih djela imaju karakter *alternativnih mjera*, a koji *alternativnih sankcija*, mi ćemo za potrebe ovog rada prihvatiti kategorizaciju koju zagovara V. Vranj. Ova autorka pod pojmom alternativnih mjera, prije svega, podrazumijeva a) instrumente tzv. diverzionog postupanja (eng. *diversion*),¹² odnosno *mjere koje preduzimaju nadležni subjekti prije ili tokom krivičnog postupka, ali u svakom slučaju prije okončanja glavnog pretresa i izricanja krivičnih sankcija, a koje imaju za cilj da društvenu reakciju na prestupništvo*

---

⁹ Legislativni tekst koji autonomno regulira krivičnopravni status maloljetnika u Crnoj Gori nosi naziv Zakon o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku (Službeni list Crne Gore, br. 64/2011).

¹⁰ U Njemačkoj je na snazi Zakon o sudovima za mlade (Jugendgerichtsgesetz) od 4. avgusta 1953. godine sa amandmanima od 11. decembra 1974. godine. Ovaj zakon je značajno reformiran 1990. godine sa tzv. Zakonom o Prvom amandmanu na Zakon o sudovima za mlade (1.JGG-Anderungsgesetz). Treba napomenuti da je prvi autonomni zakonski tekst koji je uređivao krivičnopravni status maloljetnika (JGG) u Njemačkoj donesen davne 1923. O tome više u: F. Dunkel, „Youth Violence and Juvenile Justice in Germany“ u: F. Dunkel, K. Drenkhahn, Youth Violence, New Patterns and Local Response – Experiences in East and West, International Association for Research into Juvenile Criminology, Godesberg, 2003., 105.

¹¹ U Austriji primarni izvor maloljetničkog krivičnog prava predstavlja Zakon o sudovima za mlade (Jugendgerichtsgesetz) od 20. oktobra 1988. godine (BGBl Nr. 599/1988) koji sadrži materijalnopravne, procesnopravne i odredbe o izvršenju maloljetničkih sankcija. Međutim, i u ovoj zemlji model autonomnog maloljetničkog krivičnog zakonodavstva ima dugu tradiciju, obzirom da je prvi zakon o maloljetničkom pravosuđu usvojen još 1928. godine. Vidi: M. Edelbacher, C. Fenz, „Juvenile Justice System: An Austrian Perspective“ u: J. Winterdyk (ed.), Juvenile Justice Systems: International Perspectives, 2nd edition, Canadian Scholar's Press, Toronto, 2002, 2-3 i K. Bruckmuller, A. Pilgrim, G. Stummvoll, Austria u: F. Dunkel, J. Grzywa, Ph. Horsfield, I. Pruin (eds.), Juvenile Justice Systems in Europe: Current Situation and Reform Developments, 44.

¹² V. Vranj, „Alternativne mjere - primarni odgovor na maloljetnički kriminalitet u Bosni i Hercegovini“, Godišnjak Pravnog fakulteta u Sarajevu, vol. LI, Sarajevo, 2008, 718-720.

maloljetnika „skrenu“ ka vansudskim mehanizmima rješavanja istog¹³,¹⁴ ali i b) mjere koje se primjenjuju po okončanju krivičnog postupka, odnosno u postupku izvršenja maloljetničkih krivičnih sankcija, a koje predstavljaju alternativu (supstitut) kazni (maloljetničkog) zatvora ili drugim sankcijama institucionalnog tipa, kao što su uvjetni otpust, amnestija, pomilovanje itd.¹⁵ S druge strane, alternativne sankcije predstavljaju sve sankcije koje čine alternativu institucionalnom tretmanu maloljetnika, odnosno koje se izvršavaju u „otvorenoj sredini“ (zajednici).¹⁶ U novom maloljetničkom krivičnom pravu u Bosni i Hercegovini to su sve odgojne mjere nezavodskog karaktera, odgođeno izricanje kazne maloljetničkog zatvora, te mjere sigurnosti vaninstitucionalnog tipa.

Imajući u vidu da međunarodni dokumenti iz oblasti postupanja sa maloljetnicima u sukobu sa zakonom snažno afirmiraju primjenu mjera izbjegavanja krivičnog postupka ili preusmjeravanja maloljetničkih krivičnih predmeta ka vansudskim oblicima reagiranja na maloljetničko prestupništvo, te plediraju da se institucionalni tretman maloljetnika koristi samo kao krajnje sredstvo (*ultima ratio*) i u što kraćem trajanju¹⁷,¹⁸ ne čudi da su domicilni zakonodavci prilikom posljednje

---

¹³ Pristup da se instrumenti diverzionog postupanja označavaju kao alternativne mjere susreće se i kod drugih bosanskohercegovačkih teoretičara maloljetničkog krivičnog prava. Uporedi: H. Sijerčić-Čolić, „Sudstvo za maloljetnike kao ključni elemenat nacionalne politike ljudskih prava i restorativna pravda za maloljetnike – savremena kretanja u maloljetničkoj delinkvenciji i sudstvu za maloljetnike u Bosni i Hercegovini“, Godišnjak Pravnog fakulteta u Sarajevu, LIII – 2010, 362-369; E. Muratbegović, Ojačavanje maloljetničke pravde u Bosni i Hercegovini: aplikacija alternativnih mjera za maloljetnike, Centar za istraživanje politike suprotstavljanja kriminalitetu, Sarajevo, 2011, 13.

¹⁴ Ipak, treba istaći da se kako u domaćoj, tako i u krivičnopravnoj teoriji sa ex-jugoslovenskih prostora, date mjere imenuju i kao mjere sui generis, odnosno kao diverzione ili neformalne mjere. Vidi: M. Simović et al, Komentar Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Republike Srpske, Međunarodno udruženje naučnih radnika – AIS, Banja Luka, 2010., 93; Lj. Mitrović, „Krivične sankcije prema maloljetnicima u Zakonu o zaštiti i postupanju s decom i maloljetnicima u krivičnom postupku Republike Srpske“, Revija za kriminologiju i krivično pravo, Beograd, vol. 47, br. 2, 2009., 126; O. Perić, N. Milošević, I. Stevanović, Politika izricanja krivičnih sankcija prema maloljetnicima u Srbiji, Centar za mir i razvoj demokratije, Beograd, 2008, 26; Lj. Radulović, Maloletničko krivično pravo, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2010., 79; D. Jovašević, „Evropski standardi i neformalne mere u maloletničkom krivičnom pravu“, Evropsko zakonodavstvo, Beograd, god. IX, br. 33-34, 2010, 19 i 35.

¹⁵ V. Vranj, op. cit., str. 718-720.

¹⁶ V. Vranj, Alternativne mjere i sankcije u krivičnom zakonodavstvu i praksi u Bosni i Hercegovini, Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2009., 79-80.

¹⁷ Vidi: čl. 40. Konvencije o pravima djeteta i pravilo 11. Standardnih minimalnih pravila UN za provođenje maloljetničkog pravosuđa (Pekinška pravila)

¹⁸ Ovakav pristup pojedini savremeni teoretičari (maloljetničkog) krivičnog prava označavaju i kao model minimalne intervencije. Tako: M. Cavadino, J. Dignan, Penal Systems: A Comparative Approach, Sage Publication, London, 2006, 205.

reforme maloljetničkog krivičnog prava otvorili dodatne perspektive za primjenu alternativnih mjera i sankcija, tako da se u stručnoj javnosti ponekada može čuti konstatacija kako su *alternativne forme postupanja „srednje ime“ novog maloljetničkog krivičnog prava u našoj zemlji.*

2. Novine na polju alternativnih mjera

Kada je riječ o dodatnim perspektivama vezanim za primjenu *diverzionih* mjera, kao mjera koje bismo za potrebe ovog rada mogli označiti i kao *alternativne mjere u užem smislu*, novo maloljetničko krivično pravo pored od ranije poznatih *odgojnih preporuka* uvodi jednu novu alternativnu mjeru pod nazivom *policijsko upozorenje*. Nadalje, *Zakonom o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku* (u daljem tekstu: ZZPDMKP) dodatno je proširen spektar krivičnih djela povodom kojih je moguća primjena odgojnih preporuka, a dodatno su proširene i mogućnosti njihove primjene kako od strane nadležnog tužitelja, tako i od strane suda. No pored ovih ZZPDMKP donosi i neke druge novine o kojima će biti više govora u tekstu koji slijedi.

Naravno, ne treba zaboraviti da reformirano maloljetničko krivično pravo nudi i određene novine vezano za *alternativne mjere u širem smislu*, prije svih *uvjetni otpust*, što će također biti predmetom analize ovog rada.

2.1. Policijsko upozorenje

Policijsko upozorenje predstavlja novu alternativnu mjeru koju u okviru radnji postupanja koje *prethode pripremnom postupku* (tzv. *predpripremni postupak*), odnosno neposredno nakon *ispitivanja* maloljetnika, a prije donošenja naredbe o eventualnom pokretanju *pripremnog postupka*, po prethodnom odobrenju tužitelja izriče ovlaštena službena osoba policijskog organa (tzv. „ovlašteni policijski službenik“), koja posjeduje posebna znanja iz oblasti prava djeteta i prestupništva mladih (čl. 23. stav 3. ZZPDMKP).¹⁹ Imajući u vidu da je u pitanju mjera čije se mogućnosti primjene vežu za najranije stadije postupanja sa maloljetnicima koji su

---

¹⁹ Imajući u vidu kako su mnoga zakonska rješenja sadržana u ZZPDMKP FBiH; ZZPDMKP RS i ZZPDMKP BDBiH identična, u tekstu koji slijedi (iz čisto pragmatičnih razloga) u takvim slučajevima neće se posebno navoditi da li se radi o relevantnom zakonodavstvu FBiH, RS ili BDBiH, već će se uz navođenje odgovarajućeg člana koristiti genusna oznaka ZZPDMKP. Tek ukoliko se pojedine zakonske odredbe numeracijski i(li) sadržajno razlikuju, biće eksplicitno ukazano na odredbe svih spomenutih zakona.

došli u sukob sa (krivičnim) zakonom, može se konstatirati kako ista čini „prvotni odgovor društva“ na prijestupnička ponašanja maloljetnika. Za pretpostaviti je kako su domicilni zakonodavci *ratio legis* uvođenja jedne ovakve mjere našli u potrebi daljnijeg harmoniziranja domaćeg zakonodavstva sa relevantnim međunarodnim dokumentima iz predmetne oblasti, koji afirmiraju primjenu mjera izbjegavanja/preusmjeravanja (krivičnog) postupka prema maloljetnim učiniteljima krivičnih djela u što ranijim stadijima rješavanja maloljetničkih predmeta, te podstiču države članice da predvide mogućnosti primjene ovakvog načina postupanja i od strane policijskih službenika, ukoliko isti cijene da iniciranje krivičnog gonjenja u konkretnom slučaju ne bi bilo svrsishodno i kriminalnopolitički opravdano, radi zaštite društva, prevencije kriminaliteta, poticanja poštivanja zakona, te zaštite prava žrtve (oštećenog krivičnim djelom).²⁰

Štaviše, moguće je da su na domicilne zakonodavce inspirativno utjecala i iskustva onih zemalja koje poznaju slične instrumente reagiranja prema maloljetnicima u sukobu sa zakonom. Riječ je prevashodno o zemljama anglo-američke pravne tradicije, poput: Kanade,²¹ Australije,²² Novog Zelanda,²³ Engleske i Welsa²⁴, te Republike Irske,²⁵ kao zemalja u kojima je politika primjene alternativnih formi postupanja od strane policije izuzetno razvijena. S druge strane, u legislativi zemalja kontinentalne Evrope takve mjere se vrlo rijetko susreću. Izuzetak čine, tek, relevantna zakonodavstva Holandije²⁶ i Crne Gore,²⁷ što na određeni način

---

²⁰ Pravilo 11. Standardnih minimalnih pravila UN za provođenje maloljetničkog pravosuđa (Pekinška pravila), pravilo 5. 1. Standardnih minimalnih pravila UN za alternativne kaznene mjere (Tokijska pravila)

²¹ Vidi: N. Bala, J. V. Roberts, „Canada’s Juvenile Justice System: Promoting Community-Based Responses to Youth Crime“ u: J. Junger-Tas, H. S. Decker (eds.), *International Handbook of Juvenile Justice*, 46.

²² A. Crawford, T. Newburn, *Youth Offending and Restorative Justice*, Willan Publishing, 2003, 29-31.

²³ Uporedi: K. K. Wiese, *Juvenile Justice: A Comparison Between The Laws New Zealand and Germany*, [www.http//ir.canterbury.ac.nz/str.75-79](http://ir.canterbury.ac.nz/str.75-79). (03. 05. 2014.)

²⁴ Vidi više u: Lj. Radulović, op. cit. 168-169.

²⁵ M. Seymour, „Transition and Reform: Juvenile Justice in the Republic of Ireland“ u: J. Junger-Tas, H. S. Decker (eds.), *International Handbook of Juvenile Justice*, 126-127.

²⁶ A. Van Kalmthout, „Obrana maloljetnog okrivljenika u novom nizozemskom kaznenom pravu“, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, Zagreb, vol. 4, br. 1/1997, 282.

²⁷ Zakon o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku Crne Gore iz 2011. pored vaspitnih naloga (koji su ekvivalent odgojnim preporukama u našem zakonodavstvu) uvodi i alternativnu mjeru pod nazivom upozorenje, koju pored tužitelja mogu izricati i ovlaštene službene osobe policijskog organa.

iznađuje imajući u vidu preporuke prethodno spominjanih međunarodnih dokumenata.

Pri tome, kao i u većini uporednih zakonodavstava i u bosanskohercegovačkom zakonodavstvu policijsko upozorenje predstavlja alternativnu mjeru koja je, u pravilu, namjenjena za reagiranje na lakše oblike prestupništva maloljetnika. Naime, shodno ekspresiji zakonodavca ona se može izreći samo *a)* maloljetniku koji je učinio krivična djela za koja je propisana novčana kazna ili kazna zatvora *do tri godine*.²⁸ Također, u skladu sa principom postepenosti u primjeni krivičnopravnih instrumenata reagiranja prema maloljetnicima u sukobu sa zakonom, te principom srazmjernosti, odnosna mjera se može izreći samo onom maloljetniku *b)* kojem ranije nije izricano policijsko upozorenje, primijenjena odgojna preporuka ili izrečena krivična sankcija, te *c)* ako je to srazmjerno okolnostima i težini učinjenog krivičnog djela. Daljnji uvjeti za izricanje policijskog upozorenja jesu: *d)* priznanje krivičnog djela od strane maloljetnika, koje *e)* je dao slobodno i dobrovoljno, te *f)* ako postoji dovoljno dokaza da je on učinio konkretno krivično djelo. Nadalje, imajući u vidu da se mogućnošću izricanja predmetne mjere ovlaštenim službenim osobama daju jako široke ovlasti koje *de facto* uključuju i ovlaštenja krivičnopravno relevantnog okončanja konkretnog predmeta (a što je tradicionalno u nadležnosti organa krivičnog pravosuđa), te da bi se izbjegle eventualne zloupotrebe, *g)* neophodno je da ovlaštena službena osoba prije izricanja policijskog upozorenja pribavi odobrenje tužioca za njeno izricanje. Tek ako su *kumulativno* ispunjeni svi pobrojani zakonski uvjeti, te ukoliko s obzirom na prirodu krivičnog djela i okolnosti pod kojima je ono učinjeno, raniji život maloljetnika i njegova lična svojstva, tužitelj (pr)ocjeni da pokretanje krivičnog postupka ne bi bilo svrsishodno, on može dati traženo odobrenje za izricanje predmetne mjere (čl. 22. st. 1. i 2., a u vezi sa čl. 9. i 88. ZZPDMKP). Ukoliko, pak, ne odobri izricanje policijskog upozorenja, on o tome obavještava ovlaštenu službenu osobu, te razmatra mogućnosti i opravdanost izricanja neke od odgojnih preporuka ili pak donosi naredbu za pokretanje *pripremnog* postupka (čl. 88. st. 5. ZZPDMKP).

2.2. Odgojne preporuke

Druga vrsta alternativnih mjera koju već jedno desetljeće poznaju sva krivična zakonodavstva u Bosni i Hercegovini jesu odgojne preporuke. Posljednjom

---

²⁸ U skladu sa odredbama čl. 22. st. 1. ZZPDMKP BDBiH prema maloljetnom učinitelju krivičnog djela može se izreći policijsko upozorenje za krivična djela za koja je propisana novčana kazna ili kazna zatvora do jedne godine.

reformom maloljetničkog krivičnog prava u našoj zemlji novelirana su i neka zakonska rješenja vezana za ovu vrstu alternativnih mjera u užem smislu.

Jedna od najznačajnijih novina glede odgojnih preporuka koju donosi autonomno maloljetničko krivična zakonodavstvo jeste da one više ne predstavljaju samo mjere *izbjegavanja*, već i *preusmjeravanja* krivičnog postupka prema maloljetnicima. Potonja (nova) odrednica njihove pravne priode javlja se kao logična rezultanta najznačajnije izmjene vezane za krivični postupak prema maloljetnicima, a koja podrazumijeva činjenicu da je umjesto dotadašnjeg sudije novi *dominus litis* pripremnog postupka tužitelj, što predstavlja raritet na ex-jugoslovenskim prostorima. Ipak, kada je riječ o izricanju (primjeni) odgojnih preporuka od strane tužitelja, on i u novom zakonodavstvu odluku (u formi naredbe) kojom izriče neku od predmetnih alternativnih mjera, naravno nakon što utvrdi da je njihovo izricanje moguće i opravdano, donosi prije pokretanja pripremnog postupka, tako da u ovom slučaju odnosne mjere i dalje predstavljaju mjere *izbjegavanja* krivičnog postupka.²⁹ S druge strane, ukoliko nađe da nema (zakonskih) mogućnosti niti opravdanosti za primjenu odgojnih preporuka ili ako maloljetnik neopravdano odbije ili neuredno izvršava odgojnu preporuku tužitelj donosi naredbu za pokretanje pripremnog postupka. Pripremni postupak u novom zakonodavstvu je samosvojni procesni ekvivalent *istrazi* u redovnom krivičnom postupku. Kao što je prethodno istaknuto *dominus litis* ovog stadija postupka je tužitelj, koji preduzima određene procesne aktivnosti (radnje) pomoću kojih se prikupljaju podaci vezani za ličnost maloljetnika i njegovo ponašanje, sredinu i prilike u kojima živi, kao i činjenice koje se odnose na krivično djelo. Sudija za maloljetnike tokom pripremnog postupka *mutatis mutandis* ima procesna ovlaštenja kakvima raspolaže *sudija za prethodni postupak* u redovnom krivičnom postupku, a koja se tiču odlučivanja o *mjerama privremenog smještaja maloljetnika* u toku pripremnog postupka ili *mjerama za obezbjeđenje prisustva maloljetnika i uspješno vođenje krivičnog postupka (mjere zabrane i pritvor)* (v. čl. 90-103. ZZPDMKP).

---

²⁹ Kada je riječ o izricanju/primjeni alternativnih mjera od strane tužitelja čini se kako postoji latentna neusaglašenost svih zakonodavstava u zemlji sa Evropskim pravilima o sankcijama i mjerama u predmetima maloljetnih učinitelja krivičnih djela, koja predviđaju da u slučaju njihovog izricanja od strane zakonom određenih organa mimo suda, iste trebaju biti podvrgnute sudskom preispitivanju (pravilo 3.). Domaći zakonodavci u situaciji kada ovlašteni tužitelj izriče odgojne preporuke nisu predvidjeli obavezu tužitelja da pribavi prethodnu saglasnost suda za izricanje ovih mjera, niti mogućnosti naknadnog preispitivanja takve tužilačke odluke.

Nakon što ispita sve okolnosti koje se odnose na učinjenje krivičnog djela, zrelost i druge okolnosti koje se tiču ličnosti maloljetnika i prilika u kojima živi, tužitelj sudiji dostavlja *obrazloženi prijedlog za izricanje odgojne mjere ili kazne*, odnosno za izricanje odgovarajuće sankcije.³⁰ Tada počinje novi stadij postupka prema maloljetnicima koji predstavlja određeni ekvivalent *postupku/stadiju optuživanja* u redovnom krivičnom postupku. Spomenuti prijedlog je u stvari *svojevrni „akt optuženja“* maloljetnika, s tim da zakonodavac zbog procesne i terminološke povlaštenosti maloljetnih osoba isti ne kreira u formi *optužnice*, već obrazloženog prijedloga za izricanje krivične sankcije, koji mora sadržavati podatke o maloljetniku, učinjenom krivičnom djelu, dokazima iz kojih proizilazi da je maloljetnik učinio krivično djelo, kao i razloge koji opravdavaju primjenu predložene odgojne mjere ili kazne, a ne odgojnih preporuka. Ako tužitelj nije dao *obrazložene razloge* zbog kojih nije izrekao/primjenio neku od odgojnih preporuka, sudija može izraziti neslaganje sa obrazloženim prijedlogom tužitelja i zatražiti u određenom roku od *vanpretresnog vijeća* da po tom pitanju donese odgovarajuću odluku. Vijeće može odlučiti da predmet vrati tužitelju radi (ponovnog) postupanja vezano za razmatranje mogućnosti i opravdanosti izricanja/primjene odgojnih preporuka ili isti proslijediti sudiji radi razmatranja takvog načina okončanja konkretnog predmeta.³¹ Ukoliko sudija ocjeni da je izricanje odgojne preporuke (u skladu sa zakonskim uvjetima) moguće i opravdano izreći će neku od odgojnih preporuka, te ako maloljetnik ispuni obavezu preuzetu odgojnom preporukom donijeti *rješenje o nepostupanju po prijedlogu tužitelja o izricanju krivične sankcije*, protiv kojeg žalba nije dopuštena (čl. 104 - 106. ZZPDMKP).³²

S obzirom na navedeno može se zaključiti da primjena (jedne ili više) odgojnih preporuka od strane sudije za maloljetnike nema značenje izbjegavanja, nego *obustave* (premda zakonodavac iz nekih razloga ne koristi taj izraz) *već započetog postupka prema maloljetniku*,³³ odnosno *preusmjeravanja* društvene reakcije ka

---

³⁰ U slučaju da tužitelj nakon okončanja pripremnog postupka nađe da nema dokaza da je maloljetnik učinio krivično djelo donosi naredbu o obustavi pripremnog postupka (čl. 104. st. 1. ZZPDMKP)

³¹ No, u slučaju da ocijeni kako zaista nisu ispunjeni uvjeti za primjenu odgojne preporuke ili njeno izricanje nije opravdano, odlučiti će da sudija ima postupiti po prijedlogu tužitelja za izricanje krivične sankcije.

³² Procedure izricanja/primjene i izvršenja odgojnih preporuka, kao i nadzora nad izvršenjem istih bliže su uređene Pravilnikom o primjeni vaspitnih preporuka prema maloljetnim učiniocima krivičnih djela („Službeni glasnik RS“ broj 101/2010 i „Službeni glasnik BDBiH 87/2012).

³³ Pa iako se načelno može javiti dilema kada počinje (neki krivični) postupak, u konkretnom slučaju ne postoji takva nedoumica, s obzirom da je odredbom člana 75. ZZPDMKP normirano da se krivični postupak prema maloljetniku pokreće naredbom za pokretanje pripremnog postupka koju donosi

vansudskim društvenim strukturama i agencijama u okviru kojih se izvršavaju ove alternativne mjere. Shodno takvoj spoznaji evidentno je da zakonom proklamirana svrha odgojnih preporuka, a koja u skladu sa čl. 25. ZZPDMKP podrazumijeva nastojanje *a) da se ne pokreće krivični postupak prema maloljetniku, a b) da se primjenom odgojnih preporuka utiče na pravilan razvoj maloljetnika i jačanje njegove lične odgovornosti kako ubuduće ne bi činio krivična djela*, nije na najadekvatniji način definirana, te da bi u skladu sa tim istu *de lege ferenda* trebalo preciznije normirati.

Daljnja novina koju donosi autonomno maloljetničko krivično zakonodavstvo vezano za odgojne preporuke jeste da je u ovim zakonodavstvom u odnosu na ranija zakonska rješenja (koja su bila potpuno istovjetna aktuelnim rješenjima u legislativi BiH) neznatno *smanjen broj i adekvatnije definirana sadržina* pojedinih odgojnih preporuka, tako da novo zakonodavstvo Republike Srpske, Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine poznaje šest takvih mjera. No, stvarno je „ukinuta“ samo preporuka *smještaja u drugu porodicu, dom ili ustanovu*,³⁴ dok je ranija preporuka *prihvatanje odgovarajućeg zaposlenja* sadržajno primjerenije određena i pridodata mjeri *redovno pohađanje škole*, tako da sada u ZZPDMKP kao jedna od predmetnih alternativnih mjera egzistira preporuka pod nazivom *redovno pohađanje škole ili redovno odlaženje na posao*. Nadalje, novo zakonodavstvo otvara mogućnosti da *svaku od odgojnih preporuka može izricati/primjenjivati i tužitelj i sudija za maloljetnike* (v. čl. 26. st. 1 i 2. ZZPDMKP). Ovakva legislativna novina ima valjano naučno opravdanje, jer se na taj način otvaraju dodatne mogućnosti za još kvalitetniju individualizaciju tretmana i postupanja sa maloljetnikom, a ista je i na tragu preporuka međunarodnih dokumenata koji plediraju za postojanje širokog spektra alternativnih mjera u nacionalnim zakonodavstvima.

---

tužitelj, shodno kojoj se nedvojbeno može zaključiti kako predmetni postupak počinje već sa pokretanjem pripremnog postupka.

³⁴ Može se naslućivati da su razlozi izostavljanja date alternativne mjere u novom zakonodavstvu dvojake naravi. S jedne strane, kada je riječ o smještaju maloljetnika u dom ili ustanovu zakonodavci su se vjerovatno vodili (nama potpuno prihvatljivom) logikom da bar u ovom „predpripremnom“ stadiju treba izostaviti mogućnosti primjene instrumenata koji podrazumijevaju smještanje maloljetnika u institucije. S druge strane, smještanje maloljetnika u drugu porodicu premda u konkretnom slučaju predstavlja dio alternativne mjere, u sadržajnom smislu se podudara sa mjerom pojačanog nadzora u drugoj porodici, koja predstavlja krivičnu sankciju, a koja se tek simbolično izriče i izvršava u praksi, zbog nepostojanja drugih („hraniteljskih“) porodica koje bi bile spremne prihvatiti maloljetnika i pojačano ga nadzirati. Ukoliko su ovakva iskustva sa spomenutom mjerom pojačanog nadzora, sasvim opravdano se može očekivati da ni sadržajno identičan modalitet alternativne mjere neće zaživjeti u praksi, te da ne bi predstavljao tek „golo pravo“ zakonodavci su se odlučili na „ukidanje“ istog.

Dodatno, učinjene su i određene izmjene i dopune u vezi sa zakonskim uvjetima za izricanje odgojnih preporuka. Zadržani su *subjektivni uvjeti* shodno kojima se mogućnost primjene datih mjera uvjetuje: a) priznanjem krivičnog djela od strane maloljetnika, te b) njegovom izraženom spremnošću na pomirenje sa oštećenim. No, pored navedenih propisani su i dodatni uvjeti: c) da je priznanje (krivičnog djela) dato slobodno i dobrovoljno, d) da postoji dovoljno dokaza da je maloljetnik učinio krivično djelo, e) da maloljetnik u pisanoj formi izražava spremnost za pomirenje sa oštećenim, f) da on u pisanoj formi dadne pristanak za primjenu odgojnih preporuka, a mlađi maloljetnik i uz pristanak roditelja i staratelja, te na kraju, g) da pristanak u pisanoj formi dadne i oštećeni u slučaju kada se to zakonom zahtjeva (čl. 24. st. 2. ZZPDMKP). U stvari, njihovim uvođenjem samo su dosljedno implementirani zahtjevi Komiteta UN za prava djeteta, koji u svom *Opštem komentaru o pravima djece u maloljetničkom pravosuđu (tzv. Opšti komentar broj 10) iz 2007. godine* preporučuje propisivanje ovih uvjeta za primjenu alternativnih mjera, kako bi se maloljetniku sa kojim se postupa na takav način osigurala određena „procesna prava i garancije“ kakva pripadaju maloljetnicima prema kojima se vodi krivični postupak.

Pri tome, kada je riječ o posljednjem uvjetu, treba istaći da zakonodavac na njemu insistira samo povodom izricanja odgojnih preporuka ličnog izvinjenja oštećenom i naknade štete oštećenom (čl. 26. stav 3. ZZPDMKP).³⁵ No, ono što je posebno bitno naglasiti jeste da se ovakvom legislativnom novinom stvaraju normativne pretpostavke za implementiranje procesa i programa restorativne pravde, na način kako to definiiraju pojedini međunarodni dokumenti. U tom smislu, *exempli gratia*, odredbama rezolucije Ekonomsko-socijalnog vijeća UN-a (Res. 2012/12) o *Osnovnim principima primjene programa restorativne pravde u krivičnim stvarima (čl. 2)* je propisano da „Resorativni proces“ znači bilo koji proces u kojem žrtva i učinitelj krivičnog djela, te kada je to primjereno, i bilo koji drugi pojedinac ili član zajednice koji je pogođen učinjenjem krivičnog djela, zajednički aktivno učestvuju u rješavanju pitanja koja su nastala povodom učinjenja krivičnog djela, načelno uz posredovanje posrednika.“ To naglašavamo stoga što u procesima izricanja drugih odgojnih preporuka, odnosno alternativnih mjera i sankcija oštećeni nije aktivni sudionik rješavanja konflikta nastalog učinjenjem krivičnog djela, te se

---

³⁵ Ipak, treba istaći da ovakvo zakonsko rješenje ne predstavlja potpunu novinu unutar referentnog normativnog okvira kojim je uređena oblast odgojnih preporuka. Naime, premda ranije zakonodavstvo nije eksplicitno normiralo ovaj uvjet, isti je bio predviđen npr. Uredbom o primjeni odgojnih preporuka prema maloljetnim učiniteljima krivičnih djela, kao podzakonskim aktom kojim su bile definirane procedure izricanja i primjene odgojnih preporuka u ovom entitetu.

konsekventno tome procesi njihovog izvršenja ne mogu smatrati procesima primjene koncepta restorativne pravde.

Naravno, pohvalna je i novina vezana za mogućnosti da tužitelj ili sudija postupak posredovanja (medijacije) kod ovih dviju odgojnih preporuka (preporuka ličnog izvinjenja oštećenom ili naknade štete oštećenom) povjere organizaciji ovlaštenoj za provođenje medijacije ukoliko u okviru organa starateljstva ne postoji *osposobljena* osoba za provođenje postupka posredovanja, ako ništa bar kao prijelazno rješenje dok se u potpunosti ne realiziraju programi osposobljava stručnih osoba organa starateljstva za ove zadatke (čl. 26. st. 4 - 6. ZZPDMKP).

Ipak, najkrupnija novina koja izaziva značajne podjele unutar stručne i naučne javnosti jeste novina vezana za *apstraktnu težinu krivičnih djela* povodom kojih je moguća primjena odgojnih preporuka. U novom zakonodavstvu značajno je proširen obim krivičnih djela povodom kojih je moguće koristiti date instrumente reagiranja prema maloljetnim učiniteljima. Naime, za razliku od ranijeg zakonodavstva (a takvo rješenje i dalje egzistira u KZ BiH) u kojima je primjena odgojnih preporuka bila rezervirana samo za lakša krivična djela, odnosno krivična djela za koje je *propisana novčana kazna ili kazna zatvora do tri godine*, u skladu sa odredbama čl. 24. st. 1. a u vezi sa čl. 89. st. 1. ZZPDMKP odgojne preporuke se mogu primijeniti prema maloljetniku koji je učinio krivično djelo za koje je propisana *novčana kazna ili kazna zatvora do pet godine, ali i za teža krivična djela ako s obzirom na prirodu krivičnog djela i okolnosti pod kojima je učinjeno, raniji život maloljetnika i njegova lična svojstva pokretanje ili (daljne) vođenje krivičnog postupka ne bi bilo svrsishodno, te ako je to srazmjerno okolnostima i težini učinjenog krivičnog djela.*³⁶ Dakle, u novom maloljetničkom krivičnom zakonodavstvu njihova primjena je moguća i kada se radi o krivičnim djelima srednje apstraktne težine, ali i teškim krivičnim djelima.

Kada je u pitanju proširenje primjene odgojnih preporuka i na krivična djela sa propisanom *kaznom zatvora do pet godina*, kao krivična djela srednje apstraktne

---

³⁶ Prema relevantnom zakonodavstvu Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine prema maloljetnom učinitelju krivičnog djela mogu se primijeniti odgojne preporuke za krivična djela za koja je propisana novčana kazna ili kazna zatvora do tri godine, a za krivična djela za koja je propisana kazna zatvora teža od tri godine ako s obzirom na prirodu krivičnog djela i okolnosti pod kojima je učinjeno, raniji život maloljetnika i njegova lična svojstva pokretanje ili (daljne) vođenje krivičnog postupka ne bi bilo svrsishodno, te ako je to srazmjerno okolnostima i težini učinjenog krivičnog djela (v. čl. 24. st. 1. a u vezi sa čl. 89. st. 1. ZZPDMKP BDBiH).

težine, takvo rješenje smatramo prihvatljivim, tim prije jer se identična rješenja susreću i u zemljama našeg okruženja (npr. Srbija, Hrvatska).³⁷ Međutim, niti jedno od zakonodavstava sa područja bivše Jugoslavije ne otvara mogućnosti primjene alternativnih mjera i povodom krivičnih djela za koje je propisana *kazna zatvora teža od pet godina*, na način kako je to učinjeno u ZZPDMKP.

S obzirom da zakonodavci u našoj zemlji primjenu odgojnih preporuka (načelno) nisu limitirali apstraktnom težinom krivičnog djela, mogao bi se steći dojam da je njihova primjena u ovim zakonodavstvima moguća povodom svih, pa i najtežih krivičnih djela, što ipak ne mora biti tačno. Zakonom je propisano da se odgojne preporuke mogu izreći i primijeniti i na krivična djela sa propisanom kaznom zatvora težom od pet godina samo ako pokretanje i vođenje krivičnog postupka nije svrsishodno (*načelo svrsishodnosti*), te ukoliko je takav oblik reagiranja u srazmjeri sa okolnostima i težinom učinjenog krivičnog djela (*načelo srazmjernosti*). Međutim, imajući u vidu da su kriteriji srazmjernosti i svrsishodnosti prilično varijabilni, te podložni različitim interpretacijama u pravosudnoj praksi, mišljenja smo da ovakvo legislativno rješenje i nije najprimjerenije. Primjera radi, postoji latentna opasnost da nadležni organ cijeneći okolnosti učinjenja krivičnog djela, kao izraz njegove konkretne težine, maloljetniku izrekne neku od odgojnih preporuka za krivično djelo, koje po njegovoj apstraktnoj težini opća javnost smatra izuzetno teškim, te ovakav vid reakcije doživljava krajnje neadekvatnim. Takva odluka bi mogla izazvati revolt žrtava, opće javnosti, ali i pogrešno shvatanje drugih maloljetnika u pogledu odgovornosti za činjenje krivičnih djela. Posebno je pitanje različitog tretiranja, a konsekvatno tome i diskriminiranja pojedinih maloljetnika zbog neujednačenosti sudske i tužilačke prakse koja se sasvim izvjesno može javiti zbog ovako formuliranih kriterija za primjenu odgojnih preporuka, ali i mogućnosti eventualnih zloupotreba istih. Ukoliko se tome doda mnoštvo problema koji su se proteklih godina javljali u procesu praktične primjene ovih mjera, te činjenica da one nisu na adekvatan način zaživjele u praksi, mišljenja smo kako u datom trenutku nisu postojale realne pretpostavke za jedan ovakav legislativni iskorak.

---

³⁷ Uporedi: čl. 5. Zakona o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica (Srbija) i čl. 64. Zakona o sudovima za mladež (Hrvatska).

Tabela 1. Primjena odgojnih preporuka u tužilaštvima na području BiH u periodu 2006 - 2013. (po predmetima)³⁸

Godina	Ukupan broj prijava ³⁹ (FBiH) <i>aps.</i>	Odgojne preporuke (FBiH) <i>aps.</i> (<i>proc. %</i>)	Ukupan broj prijava (RS) <i>aps.</i>	Odgojne preporuke (RS) <i>aps.</i> (<i>proc. %</i>)	Ukupan broj prijava (BD) <i>aps.</i>	Odgojne preporuke (BD) <i>aps.</i> (<i>proc. %</i>)
2006.	1920	210 (10,9%)	879	22 (2,5%)	40	30 (75%)
2007.	1948	151 (7,8%)	805	84 (10,4%)	60	37 (61,6%)
2008.	1905	53 (2,8%)	820	13 (1,5%)	55	25 (45,4%)
2009.	1499	10 (0,6%)	819	8 (0,9%)	44	35 (79,5%)
2010.	1488	6 (0,4%)	845	15 (1,7%)	47	15 (31,9%)
2011.	1461	28 (1,9%)	667	0 (0 %)	43	24 (55,81%)
2012.	1393	3 (0,2%)	664	0 (0 %)	39	0 (0 %)
2013.	1330	8 (0,6%)	711	3 (0,4%)	41	1 (2,4%)

Istini za volju, ovakva konstatacija se prevashodno odnosi na obim izricanja odgojnih preporuka u tužilačkoj praksi na prostoru Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske, gdje se bilježi konstantna regresija u njihovoj primjeni, te su iste unazad nekoliko godina izricane u više nego simboličnom obimu. S druge strane, nedvojbeno je da su odgojne preporuke u praksi Tužilaštva Brčko Distrikta izricane na izuzetno zavidnom nivou, te su tokom pojedinih godina predstavljale dominantni model reagiranja na prestupništvo maloljetnika. Međutim, simptomatično je da se nagli pad u obimu njihovog izricanja bilježi od 2012. godine, kada se počelo primjenjivati novo maloljetničko krivično zakonodavstvo.⁴⁰ Slične tendencije se

³⁸ Navedeni tabelarni prikaz je urađen na temelju godišnjih izvještaja Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH za 2006. str. 176, za 2007. str. 224, za 2008. str. 228, za 2009. str. 260 i za 2010. str. 269 koji su dostupni na: www.hjpc.ba (01.10.2014.), te statističkih podataka za razdoblje 2011-2013. koje nam je dostavila ova institucija temeljem rješenja o odbrananju pristupa informacijama (rješenje br. 01-50-440-92/2014. od 19.09.2014.)

³⁹ Ukupan broj prijava (ukupno u radu) predstavlja zbir neriješenih prijava iz ranijeg perioda i primljenih prijava tokom promatrane godine.

⁴⁰ O uzrocima ovakvih tendencija i problemima vezanim za proces izricanja i izvršenja odgojnih preporuka vidi više u: H. Sijerčić-Čolić et al., Mladi u sukobu sa zakonom u svjetlu aktuelnih problema maloljetničkog krivičnog pravosuđa u BiH, Comesgrafika, Banja Luka, 2002, 22-26; A. Maljević, „Legal and Actual Treatment of Juveniles Within the Criminal Justice System of Bosnia and Herzegovina“ u: J. Junger-Tas, H. S. Decker (eds.), International Handbook of Juvenile Justice, 433; E. Muratbegović, op. cit., 38-42; V. Gurda, „Odgojne preporuke kao alternativa krivičnom postupku prema maloljetnicima i njihova primjena u praksi“, Anali Pravnog fakulteta u Zenici, br. 8, 2011, 191-196.

bilježe i kada je riječ o izricanju odgojnih preporuka od strane nadležnih sudova u Bosni i Hercegovini^{41, 42}.

2.3. Uvjetni otpust

Osim u oblasti diverzionih mjera, autonomno maloljetničko krivično zakonodavstvo u Bosni i Hercegovini donosi i određene novine vezane za alternativne mjere u širem smislu. Tu prije svega mislimo na mjeru (institut) uvjetnog otpusta, dok su ostale alternativne mjere ovog tipa (amnestija i pomilovanje) ostale izvan dometa posljednje novele predmetnog zakonodavstva.

Osnovna novina ogleđa se u tome da je po prvi put u bosanskohercegovačkom pravu primjena uvjetnog otpusta predviđena i kod *zavodskih odgojnih mjera*. Riječ je o novini koja je na tragu savremenih kretanja u oblasti maloljetničkog krivičnog prava, a koja se vežu za široku primjenu alternativnih programa rada sa maloljetnicima u sukobu sa zakonom, te korištenju institucionalnog tertmana samo kada je to krajnje neophodno i u što kraćem trajanju.⁴³

Uvjetno otpuštanje maloljetnika iz zavodske ustanove je mjera *fakultativnog* karaktera, koja se ne može primjenjivati kod svih odgojnih mjera ovog tipa, nego samo u procesu izvršenja mjera *upućivanja u odgojnu ustanovu* i *upućivanja u odgojno-*

---

⁴¹ Primjera radi, u Federaciji Bosne i Hercegovine 2009. sudije za maloljetnike nisu izrekli niti jednu odgojnu preporuku, 2010. dvije, 2011. niti jednu, 2012. dvije, a 2013. sedam odgojnih preporuka. I u Republici Srpskoj iste su izricane u zanemarivom obimu. S druge strane, u Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine sudije za maloljetnike su 2011. godine čak 21 predmet okončali izricanjem neke od odgojnih preporuka, što predstavlja 48,8 % svih maloljetničkih predmeta koji su te godine procesuirani pred tijelima maloljetničkog krivičnog pravosuđa. Međutim, tokom naredne dvije godine dolazi do nagle regresije u primjeni odgojnih preporuka, te 2012. nije izrečena niti jedna, a 2013. samo jedna data alternativna mjera.

⁴² Na kraju, premda je zbog njegove specifične stvarne nadležnosti broj maloljetničkih krivičnih predmeta koji su procesuirani pred Sudom Bosne i Hercegovine u periodu 2011 – 2013 bio zanemarljiv (2011. – 13, 2012. – 11, 2013. – 13) vrijedi istaći kako nadležni tužitelji, baš kao i sudije niti u jednom slučaju nisu izrekli neku od odgojnih preporuka (izvor: spomenuto rješenje VSTV-a od 19.09.2014. godine).

⁴³ Pri tome, treba istaći da primjena ove mjere ne predstavlja potpunu nepoznanicu u pravnoj historiji ovih prostora, obzirom da su nakon reforme krivičnog zakonodavstva bivše SFRJ iz 1977. godine zakonodavstva SR Hrvatske, SR Srbije, SR Crne Gore, SAP Vojvodine i SAP Kosova predviđala mogućnosti primjene instituta uvjetnog otpusta i kod zavodskih odgojnih mjera. Tako: N. Milošević, „Uslovni otpust prema maloljetnicima“, Pravni život, br. 1., Beograd, 1983., 33.

*popravni dom.*⁴⁴ Odluku o tome donosi sud, pod uvjetom da je maloljetnik *u ustanovi proveo najmanje šest mjeseci, te ako se na osnovu postignutog uspjeha u odgoju može opravdano očekivati da ubuduće neće činiti krivična djela i da će se u sredini u kojoj bude živio dobro ponašati.* Sud *može* odlučiti da se prema maloljetniku za vrijeme trajanja uvjetnog otpusta izrekne *mjera pojačanog nadzora uz mogućnost primjene jedne ili više posebnih obaveza.* Trajanje uvjetnog otpusta je limitirano trajanjem izrečene zavodske odgojne mjere. Međutim, ukoliko maloljetnik za vrijeme njegovog trajanja učini novo krivično djelo ili ako određena mjera pojačanog nadzora ne postiže svrhu ili maloljetnik ne ispunjava posebne obaveze koje su mu određene uz mjeru pojačanog nadzora, *može doći do opoziva uvjetnog otpusta.* U tom slučaju, vrijeme provedeno na uvjetnom otpustu se ne uračunava u vrijeme trajanja izrečene odgojne mjere (v. čl. 43. ZZPDMKP).

No, pored uvjetnog otpuštanja maloljetnika iz zavodske ustanove, recentno zakonodavstvo normira mogućnosti primjene uvjetnog otpusta i kod kazne maloljetničkog zatvora. Ovaj institut ima dugu legislativnu tradiciju na ovim prostorima, s tim da ga je ZZPDMKP obojio donekle novim normativnim koloritom. Naime, za razliku od ranijeg zakonskog rješenja, shodno kojem je o uvjetnom otpustu kod kazne maloljetničkog zatvora odlučivalo administrativno tijelo (*Komisija za uvjetni otpust*), u skladu sa odredbama čl. 177. ZZPDMKP stvarno nadležan za odlučivanje o primjeni ove alternativne mjere u novom zakonodavstvu je *sudija prvostepenog suda.* Smatramo kako novo zakonsko rješenje ima puno naučno i praktično opravdanje, stoga što sudija koji sudi u predmetima maloljetnih učinitelja krivičnih djela ima daleko veće mogućnosti da dođe do potpunijih saznanja o činjenicama koje su relevantne za odlučivanje o (ne)opravdanosti primjene uvjetnog otpusta.

Druga novina vezana je za minimalni vremenski period koji maloljetnik mora provesti u kazneno-popravnoj ustanovi prije njegovog uvjetnog otpuštanja. I dok je ranije krivično zakonodavstvo predviđalo da se maloljetnik ne može uvjetno otpustiti *prije nego što je proveo jednu godinu u kazneno-popravnoj ustanovi,* čl. 53. ZZPDMKP je propisan *dvostruko manji* vremenski rok. Imajući u vidu da se na ovaj način dodatno proširuju mogućnosti reduciranja institucionalnog tretmana

---

⁴⁴ S obzirom na pravnu prirodu zavodske mjere upućivanja u posebnu ustanovu za liječenje i osposobljavanje kao mjere medicinskog tretmana čija je primjena indicirana stanjem fizičkog i mentalnog zdravlja maloljetnika, logično je da institut uvjetnog otpusta ne bi imalo smisla koristiti kod ove odgojne mjere. Tako: M. Simović et al., Komentar Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Republike Srpske, 131-132.

maloljetnika, može se konstatirati kako i predmetna novina ima svoje valjano opravdanje.

U ostalim segmentima ZZPDMKP mjeru uvjetnog otpusta kod kazne maloljetničkog zatvora regulira na identičan način kako je ona bila uređena u ranijem krivičnom zakonodavstvu.

3. Novine u oblasti alternativnih sankcija

Kao što je prethodno istaknuto, pod pojmom alternativnih sankcija u savremenoj teoriji krivičnog prava razumjevaju se tzv. *sankcije vaninstitucionalnog tipa*, odnosno sankcije koje čine alternativu smještanju maloljetnika u ustanove. Domicilno maloljetničko krivično pravo tradicionalno (je) baštini(lo) širok spektar takvih sankcija, a posljednjom reformom istog lepeza ovih instrumenata krivičnopravnog reagiranja prema maloljetnim učiniteljima krivičnih djela je dodatno proširena. To se uglavnom odnosi na sve tri vrste sankcija koje čine nacionalni bosanskohercegovački sistem maloljetničkih krivičnih sankcija: *odgojne mjere, kaznu (maloljetničkog zatvora), te mjere sigurnosti*.

3.1. Odgojne mjere

ZZPDMKP nudi mnoštvo novina na polju odgojnih mjera, kao samosvojnih maloljetničkih krivičnih sankcija, bilo da je riječ o sankcijama institucionalnog ili vaninstitucionalnog tipa (alternativnim sankcijama). Pri tome, predmetni legislativni tekst i dalje zadržava tripartitnu podjelu svih odgojnih mjera, grupirajući iste na: a) *mjere upozorenja i usmjeravanja*, b) *mjere pojačanog nadzora*, te c) *zavodske mjere*. Zavodske mjere neće biti predmetom analize ovog rada, stoga što zbog svoje institucionalne prirode ne spadaju u kategoriju alternativnih sankcija.

Prvu vrstu odgojnih mjera u novom maloljetničkom krivičnom pravu čine mjere upozorenja i usmjeravanja. One predstavljaju svojevrсни supstitut ranijim *disciplinskim mjerama*, u okviru kojih je ranije zakonodavstvo poznavalo samo jednu takvu sankciju - *upućivanje u disciplinski centar za maloljetnike*. Ista se u ZZPDMKP susreće pod nazivom *upućivanje u odgojni centar*. Međutim, novo zakonodavstvo pored ove odgojne mjere uvodi još dvije odgojne mjere: sudski ukor i posebne obaveze. Imajući u vidu da upućivanje u odgojni centar predstavlja sankciju (polu)institucionalne naravi, ona neće biti predmetom istraživanja u ovom radu, za razliku od dvije nove odgojne mjere, koje su sankcije vaninstitucionalnog tipa, te se

konsekventno tome mogu svrstati u kategorija alternativnih sankcija (v. čl. 32. stav 2. ZZPDMKP).

Pri tome, iste ne predstavljaju baš potpunu novinu u domaćem maloljetničkom krivičnom pravu. Naime, odgojna mjera pod nazivom sudski ukor predstavlja novinu samo u relevantnom zakonodavstvu Federacije Bosne i Hercegovine i Brčko Disatrikta Bosne i Hercegovine, dok je ista u ranijem zakonodavstvu u Republici Srpskoj egzistirala pod nazivom *ukor*. U svakom slučaju, riječ je o sankciji verbalnog karaktera, čija se sadržina isprpljuje u socijalno-moralnoj osudi maloljetnikovog prestupničkog ponašanja, te za koju se, s obzirom na njenu sadržinu, može konstatirati kako predstavlja najblažu krivičnu sankciju koja se može izreći maloljetnim učiniteljima krivičnih djela. S druge strane, niti posebne obaveze, kao sankcije čija se sadržina ogleda u izdavanju određenih *naloga i zabrana* maloljetniku, ne predstavljaju potpunu nepoznanicu u domicilnom pravu. Riječ je o krivičnopравnim instrumentima koje je u ranijem zakonodavstvu bilo moguće izricati samo uz neku od mjera pojačanog nadzora,⁴⁵ tako da su one predstavljale *dopunske (saplementarne) mjere sui generis*, te bi se iz perspektive ovog rada mogle svrstati u kategoriju alternativnih mjera. U novom zakonodavstvu one su poprimile karakter autonomnih maloljetničkih krivičnih sankcija, koje se mogu samostalno izricati, te se s obzirom na tu činjenicu sada mogu sasvim legitimno tretirati kao alternativne sankcije.⁴⁶

Druga vrsta odgojnih mjera vaninstitucionalnog (alternativnog) tipa jesu mjere pojačanog nadzora. Riječ je o sankcijama koje u našem pravu egzistiraju još od velike reforme ex-jugoslovenskog maloljetničkog krivičnog prava iz 1959. godine. U pogledu ovih odgojnih mjera u novom zakonodavstvu nisu načinjene značajnije izmjene, tako da ono i dalje poznaje: *a) pojačan nadzor roditelja, usvojitelja ili staratelja, b) pojačan nadzor u drugoj porodici i c) pojačan nadzor nadležnog organa socijalnog staranja*. Sve tri sankcije se izriču pod istim uvjetima kao i u ranijem zakonodavstvu, a za njihovo izvršenje je zadužen organ socijalnog staranja.

Također, premda u novom zakonodavstvu predstavljaju zasebnu vrstu odgojnih mjera, uz mjere pojačanog nadzora i dalje se mogu izricati posebne obaveze i kao *saplementarne* mjere (mjere *sui generis*) (v. čl. 40. ZZPDMKP). U tom slučaju

---

⁴⁵ Vidi: M. Babić et al, Komentari krivičnih/kaznenih zakona u Bosni i Hercegovini (knjiga I), Savjet/Vijeće Evrope:Evropska komisija, Sarajevo, 2005., 378-380.

⁴⁶ O ovim sankcijama vidi više u: M. Simović et al, Maloljetničko krivično pravo, Pravni fakultet Univerziteta u Istočnom Sarajevu, Istočno Sarajevo, 2013., 209-219.

one traju onoliko koliko traje mjera pojačanog nadzora, odnosno mogu trajati duže nego kada se izriču kao autonomne odgojne mjere. Međutim, treba istaći da je zakonodavac doista značajno obogatio lepezu mogućnosti vaninstitucionalnog tretmana maloljetnika kroz potencijalnu kombinaciju istih, obzirom da se mjere pojačanog nadzora sa posebnim obavezama sada mogu izricati i uz kombinaciju sa novim alternativnim mjerama uvjetnog otpusta iz zavodske ustanove i odgođenog izricanja kazne maloljetničkog zatvora, odnosno uz uvjetni otpust iz maloljetničkog zatvora (v. čl. 43, 53. i 54. ZZPDMKP). Naravno, ove legislativne novine zaslužuju punu podršku, jer takav prošireni spektar mogućnosti reagiranja na delinkventna ponašanja mladih čini izvjesnijim ostvarivanje onoga što jeste *ratio legis* odgojnih mjera. No, nisu poznati razlozi zašto je ukinuta ranija mogućnost kombiniranja mjere upućivanja u disciplinski (sada odgojni) centar za maloljetnike sa mjerom pojačanog nadzora od strane organa starateljstva, a koja bi se izvršavala po izvršenju odgojne mjere upućivanja u odgojni (disciplinski) centar za maloljetnike. Naime, nesporno je da upravo kombinacija ovih sankcija može predstavljati adekvatnu krivičnopravnu reakciju onda kada je potrebno vršiti pojačan nadzor organa socijalne zaštite kroz jedan duži period i to nakon što se odgovarajućim stručnim i intenzivnim mjerama u centru za maloljetnike izvrši utjecaj na njihovu ličnost i ponašanje.⁴⁷

Ipak, zasigurno najznačajnija novina jeste da je zakonski minimum i maksimum trajanja ovih mjera reduciran, tako da one mogu trajati *od najmanje šest mjeseci do dvije godine*, s tim da sud naknadno odlučuje o njihovom trajanju (v. čl. 37. st. 4., 38. st. 2. i 39. st. 4. ZZPDMKP). Ovakva legislativna inovacija temelji se na praktičnim iskustvima i zahtjevima prakse.

3.2. Odgođeno izricanje kazne maloljetničkog zatvora

Imajući u vidu da međunarodni dokumenti iz oblasti maloljetničkog krivičnog pravosuđa snažno plediraju za iznalaženja alternativa institucionalnom tretmanu maloljetnika, posebno kaznama lišenja slobode, ne čudi da su se domicilni zakonodavci tokom posljednje reforme relevantnog zakonodavstva opredjelili za uvođenje *odgođenog izricanja kazne maloljetničkog zatvora*, kao svojevrsnog supstituta najstrožijoj sankciji u domaćem sistemu maloljetničkih krivičnih sankcija – kazni maloljetničkog zatvora. Pri tome, očigledno je kako je ova legislativna novina inspirirana i gotovo identičnom sankcijom koja egzistira u zakonodavstvima

---

⁴⁷ O ovoj mogućnosti u ranijem zakonodavstvu vidi više u: M. Babić et al, op. cit., str. 381

Njemačke,⁴⁸ Austrije⁴⁹ i Hrvatske,⁵⁰ a nedvojbeno je da ista svojevrsno idejno ishodište ima i u *uvjetnoj osudi* kao sankciju našeg općeg krivičnog prava.

Shodno ekspresiji zakonodavca, *kada se opravdano može očekivati da se i prijetnjom naknadnog izricanja kazne može utjecati na maloljetnika da ubuduće ne čini krivična djela*, sud mu može izreći kaznu maloljetničkog zatvora i istovremeno odrediti da je neće izvršiti, pod uvjetom da maloljetnik za vrijeme provjeravanja (a koje ne može biti kraće od jedne godine niti duže od tri godine) ne počini novo krivično djelo, te da postupa u skladu sa izrečenom odgojnom mjerom pojačanog nadzora i izvršava posebne obaveze, koje mogu biti izrečene uz kaznu maloljetničkog zatvora (čl. 54. ZZPDMKP).⁵¹ Nakon što protekne najmanje jedna godina vremena provjeravanja, sud može nakon što pribavi izvještaj organa socijalnog staranja, izreći konačni odustanak od izricanja kazne, ako nove činjenice potvrđuju uvjerenje da maloljetnik neće učiniti nova krivična djela (v. čl. 54. ZZPDMKP RS i ZZPDMKP BDBiH).

Međutim, ako maloljetniku kojem je odgođeno izricanje kazne maloljetničkog zatvora zbog novog krivičnog djela učinjenog za vrijeme provjeravanja bude izrečena kazna maloljetničkog zatvora ili odgojna mjera, sud mu *izriče* kaznu i za ranije učinjeno krivično djelo, ako bi to, s obzirom na novoizrečenu kaznu ili odgojnu mjeru, bilo potrebno radi odvratanja maloljetnika od činjenja krivičnih djela. Naravno, svojevrsni *opoziv* odgođenog izricanja kazne maloljetničkog zatvora i izricanje kazne za prije učinjeno krivično djelo moguće je i ako maloljetnik *odbija da izvrši posebnu obavezu ili da postupi po mjeri pojačanog nadzora* izrečenoj uz kaznu maloljetničkog zatvora, pod uvjetom da je na te konsekvence prethodno upozoren od strane suda. U takvim situacijama maloljetniku će za ranije i novoučinjeno krivično djelo biti izrečena *jedinstvena kazna po pravilima o sticaju* (v. čl. 55. ZZPDMKP).

---

⁴⁸ F. Dunkel, „Juvenile Justice in Germany: Between Welfare and Justice“ u: J. Junger-Tas, H. S. Decker (eds.), *International Handbook of Juvenile Justice*, 230.

⁴⁹ K. Bruckmuller, „Austria: A Protection Model“ u: J. Junger-Tas, H. S. Decker (eds.), *International Handbook of Juvenile Justice*, 287.

⁵⁰ Vidi: F. Hirjan, M. Singer, *Komentar Zakona o sudovima za mladež i kaznenih djela na štetu djece i maloljetnika*, Nakladni zavod Globus, Zagreb, 2002., 102-104.

⁵¹ Ne možemo se oteti dojmu kako je institut odgođenog izricanja kazne maloljetničkog zatvora pomalo konfuzno uređen, te da bi bilo primjerenije da je označen kao odgođeno izvršenje kazne maloljetničkog zatvora.

3.3. Mjere sigurnosti

Na kraju treba istaći da se maloljetnim učiniteljima krivičnih djela u Bosni i Hercegovini pored odgojnih mjera i (odgođenog izricanja) kazne maloljetničkog zatvora, kao specifičnih maloljetničkih krivičnih sankcija, može izreći i neka od mjera sigurnosti. Mjere sigurnosti predstavljaju sankcije općeg krivičnog prava koje se izriču punoljetnim učiniteljima krivičnih djela, no pod određenim zakonskim uvjetima one se mogu izricati i maloljetnicima u sukobu sa zakonom. Međutim, i u općem i u maloljetničkom krivičnom pravu one se ne mogu izricati samostalno, već samo kao *saplementi* drugim krivičnim sankcijama. Maloljetnim učiniteljima krivičnih djela iste se mogu izricati uz neku od odgojnih mjera ili kaznu maloljetničkog zatvora.

Lepeza mjera sigurnosti koje se mogu primjenjivati prema maloljetnicima u sukobu sa zakonom obuhvata većinu mjera sigurnosti općeg krivičnog prava: a) *obavezno psihijatrijsko liječenje*, b) *obavezno liječenje od ovisnosti*, c) *zabranu upravljanja motornim vozilom*, te d) *oduzimanje predmeta*. Maloljetnicima se ne može izreći jedino *zabrana vršenja poziva, djelatnosti ili dužnosti*, jer bi njena primjena mogla značajno usporiti pozitivnu socijalnu inkluziju maloljetnog učinitelja krivičnog djela.

Pri tome, dvije prvospomenute mjere sigurnosti kurativnog tipa tradicionalno su se izvršavale u odgovarajućim zdravstvenim ustanovama. Imajući u vidu savremene tendencije u oblasti maloljetničkog krivičnog prava o primjeni institucionalnog tremana samo kada je to krajnje neophodno (*ultima ratio*), posljednjom novelom maloljetničkog krivičnog prava uvedena je mjera sigurnosti *obaveznog ambulantnog liječenja na slobodi*, koja kada je to god moguće, ima prednost nad smještanjem maloljetnika u zdravstvenu ustanovu radi izvršenja mjera sigurnosti obaveznog psihijatrijskog liječenja i obaveznog liječenja od ovisnosti (v. čl. 61-63. ZZPDMKP). Uvođenjem ove mjere sigurnosti dodatno je proširen spektar alternativnih sankcija u domaćem maloljetničkom krivičnom pravu.

4. Zaključak

Slijedeći savremene doktrinarne postavke u oblasti maloljetničkog krivičnog prava o širokoj primjeni alternativa tradicionalnom tretiranju maloljetnika u sukobu sa zakonom, bilo da je riječ o alternativama pokretnju i(li) vođenju krivičnog postupka prema maloljetnim učiniteljima krivičnih djela ili pak o alternativama

institucionalnom termanu kroz primjenu sankcija nezavodskog tipa, a koje se u recentnoj teoriji maloljetničkog krivičnog prava označavaju i kao *model minimalne intervencije*, domaće zakonodavstvo tradicionalno baštini širok spektar takvih instrumenata krivičnog pravnog reagiranja prema maloljetnicima. Predmetni instrumenti se u novijoj literaturi imenuju i kao alternativne mjere i sankcije i isti su predstavljali predmet istraživanja ovog rada. Pri tome, istraživanjem su obuhvaćene novine u ovoj oblasti koje se javljaju kao produkt posljednje reforme maloljetničkog krivičnog prava u Bosni i Hercegovini.

Temeljem sprovedenog istraživanja došlo se do saznanja kako je i onako široka lepeza maloljetničkih alternativnih mjera i sankcija dodatno obogaćena novim normativnim koloritom, te se sasvim osnovano može konstatirati kako alternativne forme reagiranja na prestupnička ponašanja maloljetnika predstavljaju dominantni model krivičnog pravnog tretiranja ove kategorije učinitelja krivičnih djela, a u stručnoj javnosti se čak mogu čuti i ocjene kako iste predstavljaju „srednje ime“ novog maloljetničkog krivičnog prava u našoj zemlji.

Osim toga, rad je imao za cilj istražiti koliko je u novom maloljetničkom krivičnom pravu u Bosni i Hercegovini prisutan još jedan savremeni doktrinarni koncept u oblasti krivičnog prava, poznat kao koncept restorativne pravde. Istraživanje je pokazalo kako su dometi domaćeg zakonodavstva u ovoj oblasti znatno skromniji, te da se isti prepoznaje samo kod pojedinih odgojnih preporuka kao alternativnih mjera. Pri tome, došlo se do saznanja kako se predmetni instrumenti krivičnog pravnog reagiranja prema maloljetnicima u sukobu sa zakonom u domaćoj tužilačkoj i sudskoj praksi primjenjuju u gotovo simboličnom obimu, te se ne možemo oteti dojmu kako oni trenutno predstavljaju tek puki spomenik jednom velikom narativu, koji egzistira u normativnoj zbilji, ali koji ni izbliza nije oživotvoren u praksi.

5. Literatura

- M. Babić *et al*, Komentari krivičnih/kaznenih zakona u Bosni i Hercegovini (knjiga I), Savjet/Vijeće Evrope:Evropska komisija, Sarajevo, 2005.
- M. Cavadino, J. Dignan, Penal Systems: A Comparative Approach, Sage Publication, London, 2006.
- Crawford, T. Newburn, Youth Offending and Restorative Justice, Willan Publishing, 2003.
- F. Dunkel, K. Drenkhahn, Youth Violence, New Patterns and Local Response – Experiences in East and West, International Association for Research into Juvenile Criminology, Godesberg, 2003.
- F. Dunkel, J. Grzywa, Ph. Horsfield, I. Pruin (eds.), Juvenile Justice Systems in Europe: Current Situation and Reform Developments, Forum Verlag Godesberg, Monchengladbach, 2010.
- V. Gurda, „Odgojne preporuke kao alternativa krivičnom postupku prema maloljetnicima i njihova primjena u praksi“, Anali Pravnog fakulteta u Zenici, br. 8, 2011.
- F. Hirjan, M. Singer, Komentar Zakona o sudovima za mladež i kaznenih djela na štetu djece i maloljetnika, Nakladni zavod Globus, Zagreb, 2002.
- D. Jovašević, „Evropski standardi i neformalne mere u maloletničkom krivičnom pravu“, Evropsko zakonodavstvo, Beograd, god. IX, br. 33-34, 2010.
- J. Junger-Tas, H. S. Decker (eds.), International Handbook of Juvenile Justice, Springer, Dordrecht, 2006.
- N. Milošević, „Uslovni otpust prema maloletnicima“, Pravni život, br. 1., Beograd, 1983.
- Lj. Mitrović, „Krivične sankcije prema maloljetnicima u Zakonu o zaštiti i postupanju s decom i maloljetnicima u krivičnom postupku Republike Srpske“, Revija za kriminologiju i krivično pravo, Beograd, vol. 47, br. 2, 2009.
- E. Muratbegović, Ojačavanje maloljetničke pravde u Bosni i Hercegovini: aplikacija alternativnih mjera za maloljetnike, Centar za istraživanje politike suprotstavljanja kriminalitetu, Sarajevo, 2011.
- O. Perić, Komentar Zakona o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica, Službeni glasnik, Beograd, 2005.
- O. Perić, N. Milošević, I. Stevanović, Politika izricanja krivičnih sankcija prema maloletnicima u Srbiji, Centar za mir i razvoj demokratije, Beograd, 2008.
- Lj. Radulović, Maloletničko krivično pravo, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2010.

- H. Sijerčić-Čolić *et al.*, Mladi u sukobu sa zakonom u svjetlu aktuelnih problema maloljetničkog krivičnog pravosuđa u BiH, Comesgrafika, Banja Luka, 2002.
- H. Sijerčić-Čolić, „Sudstvo za maloljetnike kao ključni elemenat nacionalne politike ljudskih prava i restorativna pravda za maloljetnike – savremena kretanja u maloljetničkoj delinkvenciji i sudstvu za maloljetnike u Bosni i Hercegovini“, Godišnjak Pravnog fakulteta u Sarajevu, LIII – 2010.
- M. Simović *et al.*, Komentar Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Republike Srpske, Međunarodno udruženje naučnih radnika – AIS, Banja Luka, 2010.
- M. Simović *et al.*, Maloljetničko krivično pravo, Pravni fakultet Univerziteta u Istočnom Sarajevu, Istočno Sarajevo, 2013.
- Van Kalmthout, „Obrana maloljetnog okrivljenika u novom nizozemskom kaznenom pravu“, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, vol. 4, br. 1/1997.
- V. Vranj, „Alternativne mjere - primarni odgovor na maloljetnički kriminalitet u Bosni i Hercegovini“, Godišnjak Pravnog fakulteta u Sarajevu, vol. LI, Sarajevo, 2008.
- V. Vranj, Alternativne mjere i sankcije u krivičnom zakonodavstvu i praksi u Bosni i Hercegovini, Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2009.
- J. Winterdyk (ed.), Juvenile Justice Systems: International Perspectives, 2nd edition, Canadian Scholar's Press, Toronto, 2002.